List 49. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 5. decembra 1866.

Gospodarske stvari.

Potreba učilnic za kmetijstvo.

Posnetek iz govora prof. dr. pl. Gohren-a, s kterim je deželno učilnico za kmetijstvo v Dičinu-Liebwerdu odprl 9. okt. 1866.

Gospoda moja! na vratih kmetijske učilnice v Grignonu na Francozkem stojí napis: „Le sol c'est la patrie, meliorer l' un c'est servir l' autre" — to je po naše: zemlja je domovina, zemljo boljšati je domovini služiti! Duh, kteri plamtí v teh besedah, moral bi kot rdeča nit se potezati po delovanji vseh učiteljev na kmetijskih šolah, in tedaj tudi na tej, ktero danes, kot deželno šolo, odpremo.

Kmetijstvo je podlaga vsemu človeškemu delovanji. Ves napredek v omiki, umetnosti in obrtnijstvu otrpne, ako kmetijstvo ne napreduje. Narod, ki kruha nima, ne bo rodil ne učenjakov ne pesnikov dobrih, in za umetnost ne mara, kdor potrtega srca praša, ali bo jutri imel kaj jesti. Kdor strada, malo sluša na besede duhovnikov, zato je srečen ta, komur obveljá, da pridela 2 mernika žita ondi, kjer je poprej pridelal le enega.

Da pa kmetijstvo napredovati more, mora ta, kdor se s kmetijstvom pečá, potrebne vednosti imeti, ki ne spadajo same po sebi z neba, pa si jih tudi ne pridobí nevedni sin od nevednega očeta.

Šola je za to, da korak za korakom kmetiški mladini vliva različne vednosti v glavo, s kterimi, kadar se prime pluga in matike, vé pravo zadeti.

Al puhla bi bila vednost, ako bi se ne vjemala z djanskim izurjevanjem na polji kmetijskem.

Zato mora učilnica kmetijstva tako vredjena biti, da tega, kar se mladeneč v bukvah učí, se vadi tudi djansko.

S tako — dvojno — vednostjo navdan stopi mladeneč iz šole; tak ne bo ohol modrijan, ki se je le to in uno iz glave naučil, ampak djansko izurjen mógel bo poprijeti se gospodarstva. Ker mu je jasno vse, ne bode ravnal kot hlapec, ki se ne zaveda, zakaj to ali uno dela, pa tudi razloga ne vé, kdaj naj bi odstopil od starokopitnega početja in krenil jo na novo pot.

In le to je umno kmetovanje. Umno kmetovanje je tedaj tisto, po kterem, ako Bog dá svoj blagoslov, se iz enega mernika pšenice pridelajo trije, štirje, — iz vrta namesti 3 košev malovrednega sadja 5 košev žlahnega, — iz borne živinice lepa, draga živina itd.

Visok je tedaj poklic kmetijskih učilnic, zato pa tudi sveta dolžnost dežel, da skrbijo za njih napravo.

Gospodarske skušnje.

* Korist poljskih golobov. Da so poljski goobje koristni, o tem pripoveduje pastor Snell v časopisu „Maja" to-le: Po večletnem opazovanji sem izvedel, da poljski golobje posebno radi glotno seme, potem pa tudi mrčese, kakor na priliko polže (s hišo ali gole), gosenice, kakor tudi črvičja jajčica in mešičje zapredke pobirajo. On je preračunil, da en sam golob leto in dan okoli 799.510 zrn glotnega semena, posebno grašice itd. in kakih 15.000 polžev pozoblje.

* Tudi za rejo in pitanje je divji kostanj dober. Divji kostanj ni samo zdrava krma za govejo živino in ovce, ampak tudi prav dober za pitanje. Dajè se živini spehanega ali šrotanega kostanja, kterega se kmalu jesti privadi. Najbrže se po kostanji skopci ali koštruni upitajo in udebelé.

* Korist laporja obstaja posebno v tem, da poljske pridelke požlahnuje, gostejše, polniše in zrno teže napravi in močneje in krepkeje bilke zarodí. Ravno tako koristen je lapor (Mergel) tudi senožetim, travnikom in deteljišču, kjer se čista in lahko razdrobljena laporasta zemlja posebno bogato splačuje.

* Gnojenje sadnih dreves meseca listopada. Skušeni sadjerejci priporočajo gnojenje ali prav za prav zalivanje sadnih dreves in grmov meseca novembra in pravijo, da tako zalivanje drevesno rast jako pospešuje in rodovitnost posebno okrepčuje in povišuje. Ker imajo naši drevorejci za enako delo meseca listopada ali tudi meseca decembra, ako je vreme ugodno, več časa kakor spomladi in jeseni, naj bi ga ne opuščali in omenjenega priporočila ne zanemarjali.

* Frodelj ali drevesno listje dobra piča za živino. Časnik „Chemischer Ackersmann" naznanja skušnje s 16. plemeni frodeljna (listja iz zelenomehkih drevesnih češulic ali mladih vršičev), ki so bila proti koncu malega srpana (julija) okleščena, in pravi, da frodelj za živinsko klajo ravno toliko zaleže, kakor senožeško senó. Največo ceno ima pa murbovo perje, kterega sirovega se je cent lansko leto po ceni kokonov na 6 tolarjev prerajtalo, suhega pa celó na 17 tolarjev.

* Ovčje kože prežené žitne črve. Po goli naključbi je to sredstvo nedavno iznajdeno bilo. V neko zeló napolnjeno žitnico se je veliko ovčjih kož spravilo, ki so bile še v volni. Drugi dan že se je videlo, da je vse polno žitnih črvičev po njih mrgolelo. Ta skušnja se je ponavljala; žitne kupe so premetali, in kmalu ni bilo nobenega črviča več. Želeti bi bilo, da bi se te skušnje na več krajih napravile.

Pročist.

V Kastvu 20. nov. A. M. — Pošiljam Vam v dokladi želišče s korenikami in jagodami, ki ga naš kmet po slovenski imenuje pročist, in kteremu, ker želodec in čeva izpraznuje in čisti, pripisuje skorej nebeško zdravilno moč; po laški se mu pravi „purgant." Mno-

gokrat sem že na kterega kmeta zarežal, da brez zdravnikovega sveta v neznani mu bolezni rabi neznano zdravilo; navada je namreč, da po 4 do 9 stolčenih jagod z vodo popijejo. Unidan je enega mojih sosedov mrzlica s sledečo vročino v posteljo zagnala; tretji dan mu svetujem, naj pošlje po zdravnika, on mi nevoljno odvrne: „že sem ženo po pročist poslal; vsako 3. ali 4. leto je to za-me edino zdravilo.“ In res mu je žena 9 jagodic v prah stolkla in mu ga dala v majhnem kozarčeku čiste vode popiti. To je bolnega prav dobro pročistilo in čez 60 glist po 5 do 7 palcev dolgih iz njega segnalo; četrti dan, čeravno vès bled, je bil že z matiko na njivi. Da je ta pročist eden naših mornarjev nedavno iz južne Amerike prinesel, ne zdi se mi verjetno. Pravijo, da tudi živini, ako jej želodec zagorí, pročist dobro tekne.

Naj izvoli vredništvo nam povedati, kako je imé temu zelišču v biloslovji, pa tudi to, ali nima nič nevarnega v sebi.

Odgovor vredništva. Poslano zelišče imenujejo botanikarji Euphorbia Lathyris (Kreuzblätterige Wolfsmilch, Maulwurfskraut) se imenuje po nemški, garjev mleček, kročjak, purgacija pri nas slov. Znano je že od nekdaj. Seme njegovo (jagode) ima v sebi ostro strupenino, ktera silno na drisko žene, tudi bljuvanje napravi, in lahko želodec in čeva vname. Po takem res čisti človeka in živino, pa ga more tudi na uni svet spraviti, ako je želodec občutljiv in preveč pročistovih jagod vzame. Ni tedaj čuda, da tudi gliste izžene iz života. Po pravici tedaj tega zelišča, ki je tako silno drastično, zdravniki nikoli ne rabijo, ker imajo druzih močnih purgacij brez tolike nevarnosti. Dobro bode, ako, častiti gospod, to poveste svojim sosedom, da izvejo, da je pročist zeló nevaren in naj testament naredí, kdor ga vzame. Kdor ima trd želodec kakor podplate, ta ga premaga; kdor pa nima tacega želodca in eno jagodico preveč vzame, gorjé mu!

O zadevah ljudskih šol na Kranjskem.

C. k. deželna vlada je 23. nov. t. l. pod št. 9743 c. kr. okrajnim gosposkam (Bezirksämter) to-le pisala; „Slišijo se pritožbe, da tukajšnji učitelji na deželi, ki po navadi svojo biro (posebno denarne doneske in šolski denar) pobirajo od hiše do hiše, morajo dostikrat poslušati bridke besede. Da bi se ta napaka odpravila, c. k. deželna vlada po §. 205 šolskega vreda prepoveduje to navado, da bi namreč učitelji sami pobirali svojo denarno biro, ter naročuje c. k. okrajni gosposki, da naj brez pomude tako vravná, da bodo za naprej te denarne doneske povsod v omenjenem času pobirale občine (srenje), in jih brez toževanja odrajtovale učiteljem, kteri jim jih bodo pa pismeno potrjevali. Vsem takim in enakim napakam naj vprihodnje c. kr. okrajna gosposka resno in prav ostro stopa na pete, in je zato tudi sama odgovorna.“

Ta ukaz naznanja „Učiteljski Tov.“ s temi-le besedami: „Učitelji! ali ni to resna beseda, ktere smo že davno težko pričakovali? Spolnujmo na tanko svoje dolžnosti, potem pa se trdno držimo svoje pravice!“

Slovstvene stvari.

Jezikoslovno zrnje.

Spisal Fr. Levstik.

Te dni mi je gosp. dr. Župánec rekel, da je po Gorénjskem: nad Železniki v hribih, na Martinjem vrhu itd. navadna beseda: léca v drugačnem pomenu, nego je znana književnej slovenščini. Kader se prodá kako živinče, mora pastir dobiti leco, to je, kar se po nemški imenuje trinkgeld. Drug gospod je potrdil, da je ta beseda v istem pomenu tudi navadna v Tolminu. *) Bilo je vprašanje: kaj in od kod je? Potem je bila izrečena želja, da bi se o njej pisalo v „Novicah.“ Tej želji se tukaj ustreza.

Schmeller, o čegar jako velikej važnosti sem uže govoril na druzem mestu, v bavarskem slovarji, zeló podučnem posebno slovenskim in tudi vsem južnoslovanskim jezikoslovcem, v II. zvezku na 529. strani piše: „die letz, a) ergetzung (durch trinken, essen, tanzen u. s. w.), die man einem scheidenden bereitet; b) ze letz geben, zur ergetzlichkeit geben, als „trinkgeld“ geben. Dabitur mutuario pro leza XII dn. et servis suis duo denar., den chnechten zwen w. (wiener) **) pfenning zu letz. Monumenta boica IV. 348. 372. ad 1256 u. 1423. Auf letz und ander trinckgelt. Hofrechnung v. 1467. v. Westenrieders historische beiträge V. 201. 202. Der N. N. und ihrem ehhalten für jhre mühe und zur letze. Bairische landtagshandlungen v. 1429—1513, herausgegeben v. F. v. Krenner XII. 15.“ — Dr. Matthias Lexer kärntisches wörterbuch na 178. strani govorí: „letz f. abschied, abschiedstrunk, ame a' letz geb'n; des wirts gesinde daselbsten letz geb'n. Aus dem gräflich v. Henkel'schen archive zu Wolfsberg 1598.“ — Diefenbach vergleichendes wörterbuch der gothischen sprache v II. zvezku na 129. in 130. strani pravi: „gotski: lats träge ὀκνηρός, ἀργός, latei verdruss, latjan, galatjan, analatjan, aufhalten χρονίζειν, ἐγκόπτειν, starovisokonem. lass, lâss ignavus, hebes, tardus, novovisokonem. lass, lässig (toda: nach-, fahr-lässig iz glagola: lassen), starosaski, anglosaski, švedski: lat, danski: lad, staro-visonem. in srednje-visokonem. lez-

*) Tolminci o svojega kraja imenu pravijo, da se zato imenuje Tъmin, ker je ves kraj bil nekdaj zeló temán zarad velikih gozdov. Ta pravljica mora biti poznejšega poroda, ko se več nij čutilo, kaj korenika znači, kakor se po nekód pripoveduje, da se Turják zato tako zove, ker so nekdaj v njem vkup gospodarili trije bratje, vsi Jaki (Jakobi), in kakor menda je mnogih plemenitášev ime ustvarilo marsikako čudno pripovedko o té ali óne rodovine začetku. Koreniko ТАЖМ— ima slovanščina. „Strsl. ТАЖМАЧИТИ interpretari, nsl. tolmačiti Habd., tomačiti, tolmačevati Trub.; srb. tolmačiti, tomačiti; strsl. ТАЖМАЧЬ m. interpres, nsl. tolmač interpres Meg., tolnač consilium Habd.; srb. tolmač, poljski tłumacz, madj. tolmács, germ. dolmetsch.“ Mikl. lex. Ta korenika je temnega poména, ali vendar slovanska, ker v okrožji češkega in poljskega narečja imajo iz nje tudi kraji imena: čšk. Tlumačau, poljsk. Tlumač, kteri sem bral samo v nemškej obliki, torej v naglosti ne morem povedati, kako se čisto slovanski govorita, kajti v Miklošičevej knjigi: „die bildung der ortsnamen aus personennamen im slavischen“ berem samo: ТОМ—, a ТАЖМ— ne. Tolmin mora biti iz iste korenike, iz ktere: Tlumač, Tlumačau, kar nam kaže celó nemška oblika: Tolmein, — biti mora iz nje tudi: Tolmáčevo (nad Ljubljano), primeri: Tlumačau. Oboje se po slovenski izgovarja: Tom—, kakor: sonce, namesti: solnce, tomačiti, poleg: tolmačevati Trub.; a strsl. beseda СЛЪНЬЦЕ slôve Čehom: slunce, in strsl. СЛЪПЪ säule, turm, slôve Poljakom: słup. Pis.

**) Od tod naše: vinar, der pfennig. Pis.

zen, letzen, staro-visokonem. gilezzen retardare, švicarski: letzen, novo-visokonem. verletzen; staro-saski: lettian retardare, impedire, inhibere, hindern, behindern.... Od tod novo-visokonem. glagol: letzen — ne iz latinskega: laetari — kar se vidi iz pomena švicarske besede: letzen, abletzen, das ist, bei der letze (letzi), dem abschiedsschmause sich gütlich thun.“ — Leca je torej nemška beseda, in znači: a) zadnjo jed, kader se jemlje slovó; b) trinkgeld.

Ker uže govorimo o leci, naj se pové še to, kaj je óna beseda: léca, ki nam rabi za: kanzel. Schmeller v II. zvezku svojega slovarja na 529. in 530. strani piše: „die letz, letzen, letzgen, lectio, aufgabe im buch für das schulkind.... Der letzner (ältere sprache), buch aus welchem, ort, an welchem, geistlicher, von welchem in der kirche lectionen gelesen werden; subdiaconus. Evangelier (diaconus) und leczner (subdiaconus). Monumenta boica X. 59. ad 1277. Rchtb. v. 1332. v. Westenrieders historische beiträge VII. 35. 189.“

O tej priliki omenímo še nekterih drugih besed, kterih pravi pomen in izvor največ razlaga nemščina.

1) V caker hoditi s kom ali s čim. „Zu acker gên mit einem (schwäbische redensart: z' acker gau'), ihm zu schaffen machen, ihn plagen. Dieweil also am Rhein und der Donau keiser Maximianus mit den Teutschen zu acker gieng. Aventins chronik, ausgabe v. 1566. Diese figürliche bedeutung ist ein rest der älteren, eigentlichen für „pflügen.“ Zi akere gan. Glossen aus Mondsee (Pez Thes. I. 319—370), saec. IX—XII. Otfr. 2. 22. 15. ze acker gon. Frisius.“ Schmeller I. 24.

2) Pot: en pot, dva pota, to je: enkrat, dvakrat; govorí se tudi: en bòt. Bavarski: „das bot, but (von bieten, im spiele: daransetzen), eine partie im spiel, besonders im kartenspiel: e' bod spieln. Wievil bod habme' gspielt? zwae, drui, vier bod. Daher die redensart: alle bot (allebod), jedes mal, toties quoties. Der Hans wirft 'n Michel alle bot, d. h. jedes mal, wann Michel mit ihm ringt.“ Schmeller I. 223. — Lexer: „pout n. (von bieten), einmal, alle pout, alle augenblicke, das eine über das andere mal; eine partie im spiele: zwâ pout kart'n spiel'n.“ Srbski: jedan put, dva puta, einmal, zweimal, Vukov rečnik. — Naša beseda: pot (weg) se je pomešala z nemško, česar je najbrže kriva tudi nemščina, primeri: „die wochen ein fart (en bart) ze peichten.“ Grimmov slovar III. 1265.

3) Bot, quitt, od koder: pobotnica, quittung. Da ta beseda nij lehko naša, priča to, ker se ne sklanja: jaz sem bot, mi smo bot itd.; najbrže je tudi iz nemškega: „das bot, der preis, den der käufer für eine waare gegen den verkaufenden ausspricht: bal' mer e'n Juden no' e bod auf sei war legt, bringt me' n nimme vo'n leib. Es hat, oder es ist bodn (es ist gut ausgefallen, gelungen.)“ Schmeller I. 223. 156. — Lexer: „pout n., das anbot, aufbot bei einem kaufe, einer licitation.“

4) Sveti Tileh (Egidij). — „Es hat sich manchmal blos das t von sant oder sanct dem mit einem vokal beginnenden heiligen-namen angehängt: uf sand Dyligen (Ilgen, Egidien) tag. Monumenta Boica XX. 14.“ Schmeller III. 274.

5) Béršljec, hemdkragen (navadno v Laščah). — Bavarski: „das bescheisserlein (bscheisse'l, Lech), vorhemdchen der landmädchen.“ Schmeller III. 407. — Lexer: „puos'n, pues'n m., dim. püesile, hemdkragen.“

6) Valpet. „Der waltbot (ältere sprache), der bevollmächtigte abgesandte; alte sprache: uualtboto exactor, procurator.“ Schmeller IV. 72.

7) Božja oblast. Notranjcem se zdí velika kletev, če kdo pravi: božja oblast te zadeni! Bavarski: „der gewalt gottes, jede schwere schickung, unglück, krankheit, besonders aber der schlagfluss: vo'n gwald Gottes 'troffe' wer'n (vom schlag gerührt werden).“ Schmeller IV. 72. 73. — Lexer: „der gottsg'walt, blitz oder schlagfluss; adi 11. julio griff mich Gott mit seim gwalt an, das man nennet den schlag. Tagebuch des Lucas Rem 1494—1541.“ Naša beseda: božjast je skrajšana iz: božja oblast. Miklošič lexicon 467.

8) Porčehen, portahen, emporkirche. — Bavarski: „vorzaichen (vourzaeche'), das portal oder vorhaus einer kirche, porticus.“ Schmeller I. 635.

9) Vigred, frühling. Bavarski: „die virgatum; in die virgatum gên (vigatten, vacatum ge'), von schulkindern, mit anfang der schönern jahreszeit unter anführung des lehrers ins freie gehen, um sich da mit allerlei spielen zu ergetzen; vergleiche: vergatterung.“ Schmeller I. 635. — V Lexerji nisem našel te besede. Če virgat (po odbitem obrazilu: um) primeriš našej besedi, nij dosti razločka mej njima; vendar je treba to reč tanje preiskati, in posebno za trdno zvedeti, ali Koroščem, ki govoré: vigred, res tudi sicer še rabi: „vi“ (vy) namestu: „iz“, ali ne?

10) Vice, fegefeuer. — Bavarski: „die weiz, weize (ältere sprache), die strafe der abgeschiedenen seelen; alte sprache: daz uuîzi, anglosaski: vite, islandski: vîti, poena, supplicium. (Primeri novo-visokonem. witzigen.) Den selen in dem weiczen zu trost. Cogm. 787. f. 204. — — der hell (inferni) und auch der weitzen (purgatorii). Cogm. 121. f. 126. b.“ Schmeller IV. 205.

11) Trata; srb. tratina, der rasen. Vukov rečnik. — „Der trat (trad), jener theil einer feldflur, welcher nach der schon seit wenigstens 600 jahren landüblichen dreifelderwirthschaft jedes jahr unbebaut und dem viehtrieb offen bleibt, das brachfeld, die brache (schwedisch: traede, traedesga erde.) — — — Das: in conculcationem (pecoris) bei Isaias 5. 5.; 7. 25. ist gl. i. 265. 267 durch: in trata gegeben. Gl. a. 584. trata compascuus ager. Vergleiche: tret.“ Schmeller I. 502. Koroško-nemški: „trate f., dim. trât'l m. weideplatz.“ Lexer. (Kon. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *V malej obliki na svitlo dani zakoni (postave) in ukazi za Kranjsko. 1. zvezek: občinski zakon od 17. februarja 1866. leta. V Ljubljani. Tisk in založba Egerjeve tiskarnice 1866. (Handausgabe der Gesetze und Verordnungen für Krain. 1. Bändchen: Gemeindegesetz vom 17. Februar 1866. Laibach. Druck und Verlag der Egerschen Buchdruckerei, 1866.)*

Pod tem naslovom je začela Egerjeva tiskarnica na svitlo dajati cesarske postave in ukaze za Kranjsko v slovenskem in nemškem jeziku, in sicer v mali knjižici, ki je prav pripravna, da jo v žep vtakneš in lahko seboj imaš, kjer ti je treba. Dobra misel je to, ker namestuje velike in okorne liste, na kterih sicer izhajajo zakoni in ukazi. Na Dunaji bukvarnica Mancova že davno izdaja v taki mali obliki vse postave in ukaze, ki so za dežele avstrijske veljavni. Radostni smo sprejeli lično knjižico, ktera bo gotovo vsacemu dobro došla, ki hoče vedeti postave za Kranjsko, vzlasti pa županom našim in občinskim odbornikom in svetovalcem. Cena ji je celó nizka — knjižica z 8 pôlami veljá le 30 novih krajc. Gotovo pridejo kmalu še drugi zvezki na dan.

---

*

* *Nauk o svilarstvu in dudarstvu ili kako seljak in svaki drugi mnogi novac ja kratko vreme dobiti može* se zove knjiga s slikami v hrvaškem jeziku, ktero v 2. iztisu županijski nadzornik svilarstva g. Anton Vukasinović v Oseku (Essek) izdavati namerava in zato v naročbo vabi. Knjiga, lahko razumljiva, bode obsegala 90 do 100 strani, imela bo 18 podobščin, in za naročnike jej je cena le 60 kr. Naročilo traja do konca tega meseca. Kdor hrvaški razume, naj ne opustí knjige, ki bode vse obsegala, kar je svilorejcu vedeti treba.

Tristogodišnjica Nikole Zrinjskega v Zagrebu.

Iz Zagreba 28. novembra.

Iz davnih časov gimnazijalnega učenja še mi doní na ušesa, kako je z navdušeno besedo tadanji profesor nam pesniški opisoval hrabro branitbo in smrt Nikole Zrinjskega v trdnjavici Sigetski. Ne bo menda nikomur naših bralcev žal, če mu pri ti priložnosti, rekel bi za predgovor k našemu predmetu, povem na kratko, kdo je bil ta mož in kako je deloval in za koga, dokler ni 8. septembra 1566 umrl slavne in preslavne smrti.

Nikola Zrinjski ima panogo iz slavne rodbine Bribirske, kteri je glavni sedež bil v današnjem hrvaškem primorji med Crkvenico in Novim, in ki je ime svoje vzelo od grada Zrinja, ki so mu še sedaj razvaline z bršljanom in vinsko trto ovite pri Uni na zapadu od Kostajnice v drugem banskem regimentu. Nikola rojen leta 1518 še skoro kot otrok je leta 1529., ko so Turki prvikrat obsedali Beč, pokazal svetu, česa se ima nadjati od njega; ker za presrčno hrabro obnašanje poklonil mu je cesar Karol V. bojnega konja in zlati lanec. Pozneje v boji zoper Zapoljo in njegovega bojnega zaveznika sultana Solimana osnoval je Nikola za dobro službo lahko konjaništvo, ter kot vojvoda manjših vojsk slovel tako, da je na pr. leta 1562. sè samim svojim prihodom na bojišče pri Budimu (Ofen) mahoma odločil bitko, ktera je popred veliko ur se previjala na to in na uno stran. Njemu se je dalje Hrvaška in po takem tudi Štajarska in Kranjska imela zahvaliti, da unih dvanajst let, kar je on bil ban na Hrvaškem, turški divjaki niso mogli po stari svoji navadi, kakor povodnja razlivati se na njih okrajine in požigati hrvaških in slovenskih krajev. Njegovemu delovanju in zraven tudi zavodu vojniške granice, kteri se je pa danes že preživel, ima se Hrvaška veliko zahvaliti, da je ostala slobodna, akoravno je celi izhodnji del ogerske (magjarske) zemlje vse do Munkača jecal pod turškim jarmom, in kar te zemlje ni bilo neposredno pod tem jarmom, imelo je Turkom plačevati težki davek. — Turki že leta 1562. po Nikoli hudo pobiti pod gradom Sigetom, ki je ob levem bregu Drave kakih 5 ur od Petčuha (Fünfkirchen), razkačeni so odločili leta 1566. pod hudim svojim sultanom Solimanom, da čez Siget naravnost zopet gredó pred Beč. Glasoviti véliki vezir Sokolović, kakor mu že ime kaže, odpadnik ali izrodnik jugoslavenski, pri Oseku ni mogel čez Dravo, ki je v veliki povodnji zadrževala azijatske barbare. Hudo velik broj ljudí se je potopil, dokler niso dovršili mostú čez Dravo, in turška armada že trinajstikrat hití naravnost pod Siget. 3. avgusta nastane se prednja straža pod mestancem, in samo Sokolovićev razdel štel je 65.000 vojakov. Ko to vidi Nikola Zrinjski, ki mu je trdnjavica Sigetska bila lastnina, zbere svojih 3000 vernih drugov in junakov; vsi mu prisežejo, da hočejo umreti za vero, za domovino in cesarja. Ni tukaj mesta, da dalje pripovedujemo, kako so pred strašnimi topovi turškimi najpred iz zunanjega mesta odstopili v notranje novo, in kako so 19. avgusta, ko je novo mesto tudi švignilo v plamen, skrčili se v srednjo trdnjavico, kjer so se od 26. avgusta do 1. septembra vsaki dan neprenehoma imeli boriti z nebrojnimi četami turškimi. Sultan začel je velike darove obetati Zrinjskemu; ko to ne pomaga, lažljivo mu se grozí, da mu hoče vjetega sina umoriti, če se ne podá Turkom. Zastonj! Nikola stojí kot skala neomajen. 4. septembra hudemu sultanu jeze poči srce, da umrje; al véliki vezir zatajil je vojnikom njegovo smrt, in sledeči dan v roke dobí unanji del trdnjavice. Al ker za hrabre branitelje v notranjem delu ni bilo živeža, zato Nikola tovarše zbere okoli sebe, razloží jim, na čem so, ter jim razodene, da jim sedaj ni druzega na izbiro kot častna smrt ali pa sramotno robstvo. Vsi enoglasno volijo smrt, ktero so tudi našli planivši iz trdnjavice v zadnji boj. In malo za tem podloženi strelni prah vžge in pokoplje hudo veliko Turkov. Vsega skup padlo je pri tem mestu čez 20.000 Turkov in sam hrabri sultan. Da ta slavna bramba ni bila brez velikih nasledkov, vidi se iz tega, da se pijani naslednik Selim II. ni upal naprej iti nad Maksimilijana II., ki je sè čudno svojo armado stal pri Rabi kraj Donave, ampak je šel na to, kako bi od Venečanov dobil otok Cipar.

S temi vrsticami hotel sem le pokazati, da je vredno bilo, da so se Hrvatje že več časa pripravljali, kako bi to svečanost tudi v glavnem mestu slavili lepo in pristojno. Videti pa je iz tega, da je vsa Avstrija ravno tako, kakor ogerska zemlja imela dosti razloga, svečavno obhajati spomin Nikole Zrinjskega.

Po načrtu, kterega je bil izvrstno zložil centralni odbor za to svečanost, začeli so 24. novembra ob štirih popoldne zvonovi peti v stolni cerkvi, in kakor da spominjajo na narodno slogo, vsi so se zvonovi celega mesta pridružili in peli tudi svojo zahvalnost Najvišemu, da je narodu dal takega moža, pa ga prosili, naj mu jih dá več takih, kteri bi posebno pri sedanji veliki národni nevarnosti tako slavno zastopali narod, kakor Zrinjski pred tremi stoletji. Ob enem s to zvonitvo dvignile so se po vseh hišah národne zastave, tako, da je bilo veselje gledati po dolgi dolgi naši Ilici in po krasnem trgu Jelačića bana. Po ulicah pa je začelo vreti ljudstvo, ki ga je od vseh straní privrelo mnogo mnogo.

Kar se je moglo poprej računiti, prišlo je iz samega Karlovca do šeststo ljudí, od vseh straní prišle so mestne deputacije, ravno tako iz vojniške granice, posebno iz Petrinje in Kostajnice, blizo kterih mest, kakor smo že omenili gori, še danes vidiš podrtine Zrinja grada. Al kar je tej svečanosti dalo tudi narodno-politiško veljavo, in kar je, ko se je začulo v četrtek, toplo prešinilo vsa srca, to je bil slovesni dohod Slovencev, posebno iz bele Ljubljane. Začuvši centralni odbor to reč, odredilo se je, da zagrebška gospoda na podpise oglašenim Sokolcem in čitalničarjem napravi skupno kosilo in večerjo, deželni poslanci pa in druga odlična gospôda, da se povabijo kot gostje k banketu za nedeljo, v kazališču pa da se tem ravno rečenim pridrží posebna loža, a tudi Sokolcem posebna mesta.

Že popoldan je centralni odbor pozdravil slavnega dr. Hurbana in njegovega tovarša prof. Zlota, ki sta kot poslanca slovaške Matice prišla pozdravit svoje brate Hrvate na jugu. Odborov podpredsednik J. Kukuljević pozdravivši nju prinese njima srčno dobrodošlico. Superintendent Hurban zahvaljuje se na srčni pozdrav v dolgem hrvaškem govoru, ter spominja, kako pri Slovakih ni spomin izbrisan o letu 1848., ter tako tudi sedaj pričakujejo pomoči od hrvaških bratov. Ob sedmih imela se je v kazališču začeti predstava hrvaškega prevoda Körnerjeve igre „Nikola Zrinjski“; al že pred šestimi bila so prostorija tako prenapolnjena,

da je mnogo ljudí odhajalo, ker ni mogoče bilo dobiti mesta. Med tem je veliko gospode in mnogobrojno ljudstvo vrelo na kolodvor, da pričakajo in pozdravijo dr. J. Bleiweisa in dr. Tomana, ki sta, kakor se je doznalo, po železnici imela priti iz Ljubljane. Véliki župan zagrebški J. Kukuljević kot prvosednik centralnega odbora pozdravlja došle Slovence, to je, dr. Bleiweisa in dr. Tomana, Luka Svetca, g. Kapeleta in g. Sovana, veleč, da je to prevažen dan, ko tako imenitni gospodje pridejo k bratom svojim Hrvatom, da skupaj obhajajo svečanost, ki nazaj sega v une čase, ko so Hrvati in Slovenci skupaj borili se zoper grozovitega Turka. Dr. Bleiweis se v imenu svojih rojakov zahvaljuje za prekrasno dobrodošlico, ter z ozirom na to, kar se snuje sedaj v Peštu, posebno naglašuje, naj v Beč in Pešt doní glas, da bratinska vzajemnost med Hrvati in Slovenci ni prazna beseda, marveč preživo je čutilo ravno sedaj, ko po nameravanem razcepu Avstrije na dvoje obéma pretí enaka nevarnost. Navdušeni živioklici razlegajo se po kolodvoru, in se opetujejo, ko slavni naši gostje stopijo iz kolodvora med mnogobrojno ljudstvo. V dolgem, dolgem redu vijejo se vozovi proti Ilici, za njimi pa vrvi svetina ter gazi blato, ki ga je dež ravnokar namešal, kot da bi htel kaliti lepo svečanost.

Med tem se je v kazališču, vrlo lepo nakinčanem z zelenimi vejami, zastavami in sijajno razsvetljenem, začela predstava. Ko se prikaže prevzvišeni biškup Strossmajer, ga vse občinstvo pozdravlja sè srčnimi živioklici; in ko se v loži pokažejo Bleiweis, Toman in Svetec, tako jih je občinstvo pozdravilo srčno, da je bilo milo videti, kako Hrvatje cenijo zasluge rodoljubov naših. Isto tako sta lepo bila sprejeta slovaška gospoda Hurban in Zlota.

Ko se je dvignil kazališčni zastor, pokaže se pod lepim velikim baldakinom velika slika sigetskega junaka, okoli postavljena vojniška banda pa je začela svirati popotnico, ktero je za razpisani natečaj zložil zagrebačke kazališne godbe vodja A. Švarc, ter ž njo dobil prvo nagrado. Na koncu predstave pokaže se prelepa slika, kako se objemata Zrinjski in Leonida, in z lepo primerjenim epilogom dovrši se ta del svečanosti.

Po dovršenem kazališču pokazalo se je že vreme milejše za to svečanost, in ko v nedeljo jutro zopet zadonijo topovi, svetina, ki je spremljala vojaško godbo po ulicah, ni več gazila blata; nebo bilo je čisto kakor ribje okó, in zemlja trdno zmrznjena. Po takem ni samo bilo možkega občinstva, ampak tudi druzih mnogo gospá in gospodičin zbranih na kolodvoru, da dočakajo dohod Sokolcev in pevsko društvo ljubljansko. Gospod Krešić, kot ud deputacije društva „Kola“ pozdravlja z navdušeno besedo mnogobrojne preradostno pričakovane goste, in dr. Costa zahvaljuje se srčno kot predstojnik Sokolcev. V vojniškem redu, prelepi dve ljubljanski zastavi pred njimi, bližajo se mestu, in zagrebški hribi so sedaj prvikrat odmevali vesele pesmi slovenskih rodoljubnih gostov. Med tem tudi vrlo naše pevsko društvo „Kolo“ z dvema zastavama pride naproti, zedini svoji zastavi z ljubljanskima ter vzajemno popevaje gré v mesto, za njimi pa nebrojna grmada po Ilici v prostorije „Kola“, to je, v streljano, da se tam pripravijo za obhod po mestu.

Nisem še nikdar mesta videl tako polnega in svečanega. Zastav je bilo brez broja; sveta pa je na mnogih krajih prostornega našega mesta vse polno. Do obeda ogledavali so naši gosti mesto, stolno cerkev, spomenik Jelačića bana, kteri že dogotovljen čaka kakor v neki kobači, dokler sme pogledati beli svet.

(Konec prihodnjič.)

Ozir v pretekle čase.

Sedemletna vojska s Prusi.

(Dalje.)

Bitva pri Kunersdorfu je vrednost Lavdonovo vnovič pokazala. Pri vsem zabavljanji dvorjanov je vendar Terezija videla, da bi pri veči moči še veliko več dovršil. Sicer Davna stopnje ne odstavi, pa Lavdonu dá oddelek v roke, s kterim se kaj na svoj van podstopiti smé. Ta hrabri vojščak popustí Moravsko in Šlezijo napade. Do Landshuta je brez boja pridrl, pa toliko bolj se mu tukaj Prusi uprejo. Vodil jih je srčni Fukvet, ki jih je po višavah tako umno razstavil, da se Lavdon ganiti ne more. Pa ta okolščina ga tako razsrdi, da sklene napad, po kterem bi si pot v deželo s silo odprl. Fukvet sprevidi važnost te bitve in sklenil je, da rajši umrje, kakor da tukaj odjenja. Tako dobro so bili topi in trume postavljeni, tako umno stan osnovan in tako navdušeno je bilo vse od prostaka do velitelja, da je bilo le malo opraviti. Prusi se ne bojé nikakor cesarskih, marveč mirno in pogumno natéka njihovega pričakujejo.

Pa tudi Lavdon se ne ustraši težav in napót. Z nevarnostjo raste srčnost njegova, in ničesar se rajši ne podstopi, kakor tega, kar drugi razkličejo za nemogoče. K naskoku pelje celo armado na enkrat, da bi ovire večina podrla. Tako je ravnal tudi kralj pri Lovozici in Evgen pri Zenti, in kar se je obema posrečilo, to tudi Lavdonu steče. Zastonj se upirajo prvi oddelki pruske vojske. Ko se zaženó in prve rove dobé, bila je največi napota odpravljena. Poglavna moč se brez vspeha ustavlja. Od dola do dola, od griča do griča je pojena, sekana in zajemana. Streliščvo je koj od konca dobljeno, kmalu tudi stavnice, tabor in hrana. Konjiki najdelj stojé pa tudi večidelj na borišči pocepajo. Zamerzi se jim, da bi se podali cesarskim, pa premalo jih je, da bi zmagati mogli. Še le po najsrditejem boji jih Lavdon podere. S to hudo prasko je bitva dognana in zmaga bila je popolnoma. Okoli 7000 je vjetih, več kot 3000 poteptanih in mrtvih in blizo 60 topov dobljenih.

Naglo se potem Lavdon vzdigne, nazaj doli gré in na Glaco udari. Ta trdnjava stojí vrh Moravskega v grofii enacega imena. Ona je ključ do polovice Šlezije, pa je močna in skoraj nevdobitna. Al popred kakor s stradežem in oblego si jo misli Lavdon s silo prisvojiti — in tudi ta ga ne okani. Stolp, ki je trdnjavi najmočnejša bramba, je najpred napadel in zopet z veliko močjo kakor Fukveta pri Landshutu. To zidovje se podá, ž njim tudi trdnjava in vsa posadka. Bilo je je sicer le tisoč in dve sto mož, pa bila je z vsem založena, vzlasti s smodnikom in hrano. Med plenom je zopet okoli 50 topov. Iz glaške grofije cesarski v notranjo Šlezijo vihrajo in si mnogo mest pridobé; pa zastonj oblegajo Vratislavo, poglavno mesto dežele. Velitelj Tavencin se tako možko drží, da je vsa prizadeva zastonj. Pa tudi to mesto ne bi se bilo moglo Lavdonu ubraniti, ako ne bi se bil Enrik s silno močjo približeval. Preslab je Lavdon, da bi se bil mogel v to bitvo spuščati, zatoraj odjenja in se brez zgube na izhodne in južne kraje dežele podá.

Pa tako srečen ni bil Miroslav, ki je v Saksonii stal in Draždane oblegal. Zastonj to mesto napada, zastonj ga s kroglo in buto nadleguje in mu z ognjem pretí. Cesarski odbijajo naskoke, na strel odgovarjajo s strelom in mu tabor močno pokvarijo. Kralj se tako razsrdi, da vojščake „strahljivce“ imenuje in neki polk, ki mu nemar oponaša, sramotno kaznuje. Davn grozno počasno obležencem na pomoč gré. Posadka obstana se sčasoma vendar premiče in s 50.000 možmí na kralja

udari. To ga primora, da v veliko škodo tabor in kmalu tudi labsko planjavo popustí. Pa tudi za hrbtom mu cesarski napredujejo. Gibčna truma Lasita je tako nesramna, da prusko gospodo napade in Berolin oropa. Miroslav je nakanil jo zavzeti, al Lasi naglo odide in na druge kraje vihra.

Kralj ne gré potem več na Saksonsko, temuč na Šlezko. Tù so se hotli Davn, Lavdon in ruska vojska zediniti, ga pobiti in potem v notranje krajine, na Šprevo in Odero butiti. Ta nevarni namen pa Prusom ne ostane prikrit. Njih poglavitna skrb bila je ga ovirati, dokler še čas ne preteče. Pa od vseh straní se jim sovražniki bližajo. — Rusi na izhodu, cesarski na zapadu in jugu. Miroslav stojí še tiho v ležajih, ko ga oni od Kvajse in Odere obstopijo in 15. dan velikega srpana napadejo. V tamni noči se Lavdon iz svojih šotorov vzdigne in gré v dolino, ki jo „mačji potok" nareja. Zjutro zgodaj poprime krepko srednico nasprotnikovo; desnico je imel vsled pogovora Davn naskočiti. Al ta velitelj se je skesal in v svojem tabru ostal; — prepozno vidi Lavdon, da ga je nevošljivec prekanil. Velika večina mu tedaj nasproti stojí; vse, kar on ima, je 22.000 vojakov. Če bi nazaj šel, mu Prusi na hrbet padejo in ga do zadnjega uničijo; če bi pa sam zgrabil, ga čaka enaka osoda — zmaga, smrt ali jetništvo. Spoznal je nevarnost in videl, da se ne dá odvrniti. Zatoraj si izvoli najmanjšega med zlegi: bitvo in častitljivo smrt. Srdito plane tedaj na pruske griče pri Lignici in sovražnika zapodí. Pa večina ga zopet odtira. On pa napade z ulani in oklepniki, kralja vdrugič nabije, topov in jetnikov dobí — al kmalu je na novo primoran borišče zapustiti in se nazaj pomakniti. Vendar zgrabi tudi tretjič, predere še enkrat rajde in se v najsrditejo prasko podá, da bi našel to, česar je želel — pogin vojščaka in viteza. Al smrt mu prizanese, da svitlejih dni še dočaka. Vsak sovražnik se taki stanovitnosti čudi, pa le tudi taka stanovitnost je mogla cesarske rešiti. Lavdon jih noče več zastonj žrtovati, tedaj se odmikati pričenja. Pa topničarice, ki so na Pruse nastavljene, delajo dalje in odganjajo njih napade na vojsko, ki počasi in v najlepšem redu nazaj gré. 65 topov je na borišču zgubila in 4000 mrtvih in ranjenih. Pa Miroslav si ne upa za njo; poln zavzetja le reče: „Gledite, zmagovalcu enak nam Lavdon bojišče prepušča!" Tudi on je veliko zgubo trpel, tako, da se Lavdon na dolnji Šlezii in v glaški grofii srečno obdrží. Davn pa gré zopet v Draždane in srce mu veselja igrá, da je bil sovodja požugan. Al nesreča, ki je tega zadela, zadene tudi njega, le še hujše in v večo sramoto.

Na Saksonskem so tudi to leto Prusi bežali in so Labo noter do Devina zgubili. Bili so pri Torgavi pobiti, pri Vitembergu so tekli in celó to vtrjeno mesto popustili. Ko tudi Davn tjekaj pristopa, naglo bežijo iz cele dežele in se v Branibor in na Ukraj pomaknejo. Pa tudi Miroslav se, ko je vojno na Šlezkem končal, na borišče v Saksonijo podá. Njegova prikazen oživí premagane Pruse, da se večine več ne bojé in kosec dežele vnovič dobijo. Pa kralj išče le Davna, in pade tedaj, ko ga pri Torgavi najde, mahoma nad-nj, da mu tukaj povrača Kolin.

Bitva, ki se vname, je huda in dolgo traja. 12 ur so bili Prusi premagovani, in že počnejo brez preneha bežati. Na tisoč vjetih so že zgubili, vso borišče je z mrliči pokrito. Pa Davn je bil ranjen, Miroslav se zopet obrne in Citen višave Septica vzame. Sreča se pa zdaj obrne. Da bi zajeti ali raztreseni ne bili, zato cesarski odjenjajo in s poljan pobegnejo. Vendar so bili veliko zgubili. Koj po bitvi so Saksonijo popustili in na Česko utekli. Kralj dobí tedaj vso deželo: le Draždane se držé in nekaj varov ob Zali in rudarski gori. V ti nesrečni vojni je Davn slavo nepremagljivosti zgubil. Svet ga posihmal bolj pozabi in gleda le na kralja in Lavdona.

Na ruskem in švedskem borišču se malo važnega letos godí. Rusi so Kolberg zopet obsedali brez vspeha, dokler jih Verner stran ne zapodí. Še manj so Švedi opravili, ki so v Stralsund utekli in Prusom pot v Meklenbor pokazali. Oni to deželo napadejo in hude davke nabirajo.

V Hesnu in Vestfalnu se sreča spreminja; pa Francozi se trudijo in zadnjič spet premagujejo. Združena moč stojí v več oddelkih po tevtonski goščavi noter do Vester-gozda: Subize pa ob Lani in na Tavnu in nekoliko zad za hesko armado. On hoče sovražnike pretrgati in po samem nabiti. Sicer zapadne kraje gornjega Hesna posede, pa zastonj skuša pri Korbahu in pri Erksdorfu predreti. Pa čeravno je vodja Muj pri Varburgu posekan, ženejo vendar Francozi Ferdinanda na Bimlo, vzamejo Kasel in celó na Getingen padejo. Združena moč si ne vé drugač pomagati kakor s tem, da na Reno gré in Francozom žuga, jim za hrbet priti. Pa oni so prenevedni, da bi jih to ostrašilo, marveč se odhoda veselé in v srednji Hanover in v Halberstadt planejo, potem se obrnejo in tudi združeno vojsko pri Vezlu in Kampnu nabijejo. (Kon. prih.)

Novice iz deželnih zborov.

Deželni zbor kranjski.

V 4. seji (28. nov.) je prvosednik dr. pl. Wurzbach zboru naznanil 5 peticij, ki so mu bile izročene: ena od mestne občine v Kranji, naj deželni zbor sprejme znani predlog Bleiweisov o šolskih zadevah, — dve od občine knežaške zarad oproščenja občin od poštnine za službena pisma in zarad porabe žandarmerije po županih, — dve pa iz Dunaja. Dalje je naznanil prvosednik, da se je poslanec Golob odpovedal poslanstvu. Potem so prišle današnje zborove obravnave na vrsto.

Deželni odbornik dr. Bleiweis poroča v imenu deželnega odbora o napravi deželne sirotnice (Landeswaisenhaus). Iz tega poročila se kaže, da je iz starodavnih časov za to napravo že nabrano veliko denarja; mestna gosposka ima 64.100 gold. v obligacijah, deželna vlada 133.000 gold. tudi v obligacijah, dalje je še druzih 14.500 gold. in ustanova ranjcega prof. Metelko-ta z 54.000 gold. Mogoče je po takem začeti z ustanovljenjem sirotnice; potreba njena pa je tudi očitna. Državno ministerstvo je izreklo, da ga je volja premoženje, ki ga vlada zdaj v svojih rokah ima, izročiti deželnemu zástopu, ako deželni zbor sklene, da se napravi deželna sirotnica. Ker je mestni zbor že izrekel, da rad stopi v družbo za napravo deželne sirotnice, tedaj deželni odbor danes predlaga zboru: naj izreče, da sirotnica ima biti deželna.

Poslanec Guttman z gorko besedo podpira odborov predlog ter dokazuje potrebo, da se brez odlašanja napravi deželna sirotnica. — Poslanec Brolich govorí zoper predlog, češ, da se deželi nakopljejo novi stroški na glavo, kteri se morejo nabrati le po novih prikladah. Poslanec Kromer ni zoper predlog deželnega odbora, vendar želí, naj bi se ta stvar prav do dobrega prevdarila in ne prihitela tako, da bi stroški za nakup poslopja in njegovo pohišje ne požrli sirotničinega premoženja in razodeva še druge pomislike, ktere pa je poslanec dr. Costa tako na vsako stran razjasnil, da ni ostalo nobenega temeljitega pomislika več. Dalje poprime tudi dr. Toman (slovenski) besedo in med drugim reče, da gledé na to, da vse premoženje, sirotnici na-

menjeno, obstaja v obligacijah, bi prav živo želel, da bi namesti obligacij golo zidovje sirotnice že danes stalo. (Dobro!) Poslanec Svetec še od druge straní (slovenski) dokazuje potrebo, da danes deželni zbor izreče, da hoče napraviti dež. sirotnico, in ta drug razlog je ta, da se poprimemo ponudbe ministerske brez obotavljanja, ker ne vemo, ali bode vlada drugič spet tako pripravljena nam to premoženje izročiti kakor je danes, in to isto veljá od mestnega zastopa. Na posled govorí še poročevalec dr. Bleiweis in iz sporočila odborovega dokazuje, da sirotnica in nove deželne priklade niso v nikakoršni zvezi. Sirotnica, ki se ima napraviti, stojí sama za-se, ima svoje premoženje in kolikor ga bo premalo, se bode poiskalo po drugih potih in ne po dokladah na davek, ker je preočitno, da z davki siromaškega naroda ne bodemo sirotnice zidali. — Potem se je glasovalo, in, razun g. Brolicha, so vsi poslanci bili za to, da se sirotnica izreče za deželno napravo.

Drugi predmet današnje seje je bil predlog deželnega odbora o napravi niže učilnice za kmetijstvo na Kranjskem. V imenu dež. odbora je poročal dr. Bleiweis. V tem sporočilu je bilo obširno razloženo, kako so drugod osnovane kmetijske šole in koliko denarja je potreba, da se ustanoví taka učilnica in vzdrží. Potreba take učilnice za Kranjsko je očividna, al sedanji denarni stan, dokler se deželi ne povrne med francozkim gospodstvom vzeto njeno premoženje, je tako reven, da ne zmore tolikih stroškov. Predlog deželnega odbora je tedaj bil, naj se poskusi osnovati kmetijska niža učilnica skupno z doljnim Štajarskim, Istriškim in Goriškim, in v ta cilj in konec naj se deželni odbor spustí v dogovor z deželnimi odbori omenjenih dežel, ki so si podobne v zemlji in obdelovanji njenem, pa tudi sorodne v učnem jeziku. — Ta razprava bila je živahna. Prvi poprime vitez Gutmansthal besedo in obžaluje, da deželni odbor predlog stavi, po kterem se ne bo dala učilnica napraviti, in vendar zemlja naša tako silno potrebuje umnega gospodarstva. V vsej deželi nimamo ne enega veljáka v kmetijstvu, kterega bi v potrebi za svèt poprašati mogli, nimamo dobrih oskrbnikov, dobrih delavcev — ničesa nimamo: kmet kranjski je sicer delaven in prebrisana glava, pa je neveden, in za to ne more naprej, ker nevednost je nemoč. Veliki posestniki po takem ne morejo svojih zemljišč sami obdelavati; prisiljeni so dajati jih v najém (štant), in tako so začeli že tudi ravnati srednji posestniki. Pomoči je tedaj hitre treba in storí naj se saj to, kar je brž mogoče; zato nasvetuje pl. Gutmannsthal, naj se, dokler ni kmetijskih učilnic v deželi, odloči vsako leto 1500 gold. iz deželnega zaklada za štipendije, da grejo mladenči na druga avstrijska učilišča se kmetijstva učit. Poslanec Guttman podpira ta predlog. Dr. Toman pa (slovenski) govorí zoper ta predlog, in vpraša: ako je naš kmet zares na tako nizki stopnji kmetijske vednosti, kdo je temu kriv? On ne, ker poduka ni nikodar dobival popred, dokler „Novic" ni bilo. Sicer pa ni res, da naš kmet je manj podučen kakor kmet druzih dežel. Ako se hoče podučiti naš kmet, mora imeti učilnico v svojem maternem jeziku; tega pa ne namerava Gutmannsthalov predlog, zato je že sam po sebi tak nasvèt pokopan. S štipendijami bi le potrosili 1500 gold., pa ne dosegli, česar je potreba našemu poljedelstvu. (Pohvala.) Poslanec Svetec povdarja to, kar je deželni odbor v sporočilu svojem rekel, da le denarja manjka, s kterim bi osnovali kmetijsko učilnico. Žalostno je to, pa resnično. Zato naj bode deželnemu zboru to iznova povod, da zahteva od državne vlade, da deželi povrne njeno premoženje. Tudi Svetec je zoper štipendije, ker po njih bi ravno tega ne dobili, česar potrebujemo: učilnic v domačem jeziku. Ker pa je stvar važna, nasvetuje, naj se predlog deželnega odbora izročí v prevdarek posebnemu odseku, v kterega naj zbor voli 5 mož. — Poslanec Dežman podpira Svetcev predlog s tem dodatkom, da izvoljeni odbor naj v prevdarek vzame predlog deželnega odbora, pa tudi predlog Gutmannsthalov, ker ne želí, da bi ta predlog brez resnega prevdarka pokopali. Dalje vpraša: kje bi brž dobili za nauk v kmetijski učilnici sposobnih učiteljev? in poslednjič še dodaja, da bi se o poslanstvu mladenčev na tuje učilnice tudi gledalo na to, da se učijo gozdnarstva. — Naposled (slovenski) govorí še poročevalec dr. Bleiweis in odbija ostro kritiko Gutmannsthalovo o grajščakih in kmetih naših, ter misli, da pl. Gutmannsthal ne pozná naše dežele tako, da bi se mogel v pretres njen spuščati. Dežela naša ima v kmetijstvu dobro izvedenih grajščakov, le želeti bi jih bilo še veliko več; pa tudi umnih kmetov ima veliko in saj toliko, kakor druge avstrijske dežele, v kterih se ista tožba razlega zastran kmetijstva. Naša zemlja ni rodovitna, kmet je večidel reven, pa v obče je priden. Zaostal je le po slabo osnovanih ljudskih šolah, ki do poslednjega časa se niso ozirale na potrebo kmetijskega poduka, — zaostal je, ker ni imel dosti izgledov po praktičnih šolah kmetijstva, in to so izvrstno obdelovana grajščinska zemljišča, — zaostal je, ker nima kmetijskih šol. Štipendije bi bile zavržen denar, ker dežela bi ljudí plačevala, da bi šli na tuje, domú bi jih pa morebiti ne dobila več; imamo štipendije za dunajsko živinozdravniško šolo, pa še nobenega živinozdravnika po teh štipendijah, iz deželnega denarja plačanih, nismo dobili nazaj. Ako grajščak potrebuje izvedenih oskrbnikov, lahko se jih za svoj denar naročí iz tujih dežel. Mi potrebujemo domače šole za kmečke mladenče. Učitelji se bojo že dobili, ker za tako imenovane pripravljajoče nauke se jih gotovo ne manjka domačih, za kmetijstvo in gozdnarstvo se utegnejo morebiti tudi dobiti domá; ako pa ne, dobijo se iz drugih dežel, vzlasti slovanskih, ki se kmalu naučijo slovenskega jezika. Tudi Hrvatje so si pomagali tako, da so za kmetijsko šolo v Križevcih pozvali Lambel-a iz Českega, ki izvrstno vodi imenovano učilnico. Tudi v ogerskem Altenburgu so se učili in se učijo nekteri naši mladenči, ki bi že zdaj utegnili sposobni biti saj za asistente pri naši kmetijski učilnici. — Potem se je glasovalo: sklep jo bil, da predlog dež. odbora in predlog Dežmanov se izroči posebnemu odboru v prevdarek; v ta odbor so bili voljeni: Bleiweis, Dežman, Gutmannsthal, Langer, Svetec.

V 5. seji (30. nov.) izročuje dr. Costa peticijo knežaške županije o servitutnih zadevah. Potem pridejo razprave današnjega dnevnega reda na vrsto.

Deželni odbornik Dežman nasvetuje v imenu deželnega odbora, naj se za cesto skozi Krakovski gozd na Mrčečji-krški cesti dovoli še podpora z 2000 gold. Poslanec pl. Langer predlaga, naj se ta stvar v prevdarek izročí denarstvenemu odseku, v kterega naj se po nasvetu Mulejevem pokličejo tudi izvedenci. To isto podpira (slovenski) poslanec Zagorec, ki to cesto pozná. — Dalje svetuje odbornik Dežman v imenu dež. odbora, naj se občinam senožeškega okraja za izplačanje stroškov reške ceste z 1960 gld. iz deželnega zaklada dovoli 1000 gold. Poslanec dr. Costa pa nasvetuje (slovenski), naj se Senožečanom dá celi znesek, ker občine senožeškega okraja so neznano revne, kajti huda lakota je nedavno bila ondi, in ker one celó ne marajo za to cesto. Tudi ta stvar je šla v prevdarek denarstvenega odseka. — V imenu deželnega odbora poroča dr. Bleiweis o novi postavi, ki naj se vpelje za de-

želo kranjsko zastran pasjega davka in pasjega reda. Do zdaj niso smele občine (soseske) vpeljati pasjega davka brez dovoljenja deželnega zbora. To naj v prihodnjič odpade in vsaka občina naj ima, ako hoče, pravico, vpeljati pasji davek od 1 do 2 gold., in le zavoljo posebnih vzrokov naj ima občinski odbor oblast, koga oprostiti tega davka. — Ta postava je bila sprejeta z dostavkom, da vsem občinam deželni odbor izdela poduk, kako se imajo pri tem ravnati. — Dalje poroča odbornik Dežman o stroških pognanstva (Schub), ki jih ima dežela od 10. septembra l. l. naprej iz deželnega zaklada plačevati. Predlog je bil sprejet. — Deželnega poglavarja namestnik dr. Zupan poroča v imenu deželnega odbora o stroških z 13,889 gold., ki jih ima deželni zaklad še za več del v Gruberjevem kanalu, in o 3821 gold., ki jih ima za zatvornico na Ljubljanici plačati. Tudi ta dva predloga sta bila izročena denarstvenemu odseku v prevdarek. — Poslanca Kapele in Guttman sta bila za zapisnikarja prihodnjih 14 dni izvoljena.

V 6. seji (5. dec.) je nasvetoval deželni odbor po svojem poročevalcu Dežmanu, naj deželni zbor podeli pogorelcem v Stražišu 1000 gld. Poslanec Derbič popisuje prežalostni stan kmetov in sitarjev ter svetuje, naj se jim dá 1500 gld. Poslanec Horak pravi, da hranilnica je dala 1500 gold., deželnemu zastopu se spodobi, da dá 2000 gld. In ta predlog je tudi obveljal.

Deželni zbor tržaški.

Poslanec dr. Pitteri je zboru podal nasvèt: naj se na državne stroške napravi vseučilišče za Lahe na Primorskem, Dalmatinskem in Tiroljskem, zato, ker v teh deželah biva 8000 Lahov in je pravi deželni jezik laški. — Ta predlog spada zopet v vrsto tistih, o kterih pošten človek ne vé, ali bi se smejal ali jezil! Nesramnost je vendar presilovita, ako se Slovanom Primorcem in Dalmatincem vriva laški jezik kot deželni jezik! Morebiti se dr. Pitteri bojí, da ne bil Bismark na bregu Adrije osnoval nemškega vseučilišča, ker se sliši, da je pruskemu poročniku zaukazal, naj deluje na to, da se Trst postavi pod peruta pruskega orla, pod kterimi bi vžival pravice „svobodnega nemškega mesta.“ Ako gode Bismark od ene strani na veliko-nemške citre, Pitteri pa na laške, kakošen „ofreht“ bode to za slovanski narod, ki v veliki večini tu prebiva?

Pogled v peštanski deželni zbor.

(Konec.)

Naj dunajska vlada ne prezira velicega razločka med letom 1848/9. in med dandanes; leta 1848/9 Italija ni bila pod jednim klobukom; ravno tako tudi Nemčija leta 1848/9 ni bila tako edina kakor je danes, dasiravno južne nemške dežele na videz še samostojno životarijo; koliko pa se sme dunajska vlada na južne nemške dežele spolegati, tega naj ji bode živi dokaz najnovejša vojska „Nemcev z Nemci“ in — Kraljevi Gradec. Leta 1848/9 Magjari niso imeli svojih pregnancev in puntarskih čet (legij) na Laškem in na Pruskem, pa tudi ne svojih politiških mešetarjev (agentov) na Francozkem; v letošnji vojski so pa magjarske čete Lahom in Prusom v boji zoper Avstrijo pomagale. Menda dunajska vlada tudi sama dobro vé, od kod magjarski pregnanci denarno podporo dobivajo; saj jih vendar ne misli vseh nazaj v deželo poklicati? Ali morebiti dunajska vlada to tako visoko ceni, da Magjari v poslednji vojski niso domá prekucije napravili, ko je Klapka sè svojo četo na zgornje Ogersko primahal? — Če dunajska vlada Magjare zarad tega nad vse druge narode stavlja, naj vendar pomisli, da so se vsi narodi po vseh deželah zvesti skazali cesarskemu prestolu, — naj vendar pomisli, v kakih stiskah so bile dežele česke krone, in kako sijajno so stanovniki teh dežela vernost svojemu vladarju kazali; naj pomisli, kako očividno so Slovaki, med ktere je puntarski glavar Klapka zašel, ker drugač ni mogel, mu pokazali, da ne marajo za-nj, da ostanejo zvesti svojemu cesarju. In kako grdo sedaj magjarski časopisi obrekujejo Slovake, kako jim panslavizem in Bog zná kaj še vse, očitajo! Al naj le bo — dan plačila ne izostane! — Naj bi dunajska vlada resno prevdarila, da je velika nevarnost za Avstrijo, ako ogerske Slovane in ogerske in erdeljske Rumune na milost in nemilost Magjarom prepusti in tudi Hrvate in Srbe v magjarski jarm prisili, češ, da Magjarom se ne smejo njihove dozdevne historične pravice kratiti, da-si tudi se drugim narodom še najsvetejša pravica — pravica materinskega jezika — ne dovoljuje po vse. Kaka prihodnost Slovanom druzih deželá avstrijskih pretí iz tega, da se Magjarom dovoli lastno ministerstvo, jasno je kot beli dan vsacemu, kdor ni slep. Le ena misel nas nekoliko tolaži, namreč ta, da tudi cesar Ferdinand je Magjarom postave leta 1848. podpisal ter jim lastno ministerstvo dovolil. Naj tedaj možje, kteri krmilo države naše v svojih rokah imajo, s tanko vestjo pazijo, da se pod supremacijo magjarsko in nemško ne zatrejo slovanski narodi, kajti bati se zeló, da kadar ne bode več avstrijskih Slovanov, tudi ne bode Avstrije več.

Iz peštanskega zbora naznanjajo najnovejši časniki, da se bode sprejel Deakov predlog, — s tem pa so dvalizmu vrata odprta.

Le hrvaški deželni zbor nas more rešiti te nevarnosti, in — kakor se je sedaj obrnila stvar v zagrebškem zboru — vesela nada nas navdaja, da zopet trojedina kraljevina reši Avstrijo velike nevarnosti. Vsi zagrebškí listi potrjujejo zdaj veselo novico, ki so jo „Novice“ v poslednjem listu prve prinesle, da ste se narodni stranki zedinile in da v slozi hočete razviti narodno zastavo. V seji 1. dne t. m. je bil v tem duhu izvoljen odbor, ki bode predloge stavil gledé na sporočilo kraljevinskega odbora, ki je v Peštu bil. V ta odbor so izvoljeni: Čepulić, Prica, dr. Subotić, Smaić, baron Kušlan, dr. Šuhaj, Perkovac, dr. Racki, Mrazović, biskup Strossmajer, Car in Kraljević.

Moravski zbor je zavrgel obema narodoma pošteni predlog dr. Prašak-a o volilnem redu, in s tem je pokazal, da Giskrova stranka noče porazumljenja.

Strašno hudo so zoper ministerstvo razsajali nemški centralisti v dunajskem deželnem zboru, ko je bil posvet o adresi na cesarja. Kuranda, Schindler, Mühlfeld dolžili so ministerstvo, da je ono krivo vsega hudega, kar je v vojski itd. zadelo Avstrijo — in sicer največ za to, da ni državnega zbora. Ti gospodje so tako slepi, da ne vidijo čez Štefanov stolp na Dunaji, sicer bi saj ožjega državnega zbora ne klicali iz groba!

Dopisi.

V Novem Sadu 27. nov. — V naših listih se je pričela borba zavolj federalizma in dualizma; nekteri se nagibljejo k nemško-madjarskemu dualizmu, in to mer brani „Zastava“ res da ne zmirom dosledno, vendar po svojem programu bi se morala tega stalno držati; vsi drugi naši listi branijo federalizem, vendar ne historiški, ampak po národnih grupah. Srbski narod, lehko rečem, ves, izrekel se je v svojih adresah na generala Stratimirovića za zaključke konferencije srbskih poslancev, ki podpirajo v Avstrii federalizem in so proti temu, da bi vlada sama reševala narodno osodo brez naroda, to je, brez zaslišanja deželnih zborov. Te

zaključke pozdravljalo je radostno vse slavensko časnikarstvo, razun poljskih listov in srbske „Zastave“. To idejo so zaobjeli tudi vse druge narodnosti na Ogerskem: Romani, Rusini, Slovaki in drugi. Urednik „Zastavin“ dr. Miletić, čeravno je bil deležnik konferencije in sicer kot tajnik, čeravno je predloge stavil in formuliral, on je čez nekaj dni iz nepoznatih vzrokov za dobro našel, odstopiti; zbog česa se je vnela v naših listih malo ostreja polemika; te načelne borbe sem se vdeležil tudi jaz v „Napredku“ proti „Zastavi“ in dr. Miletiću, ktera je naposled, žalibog! po naši navadi prešla tudi v osebnosti. „Zastava“ in njena frakcija, ko ni mogla z razlogi, jela se je služiti tudi drugih nevrednih sredstev. Tako je neki dan telegrafiralo iz štajerskega gradca „Napredku“ društvo „Slovenija“ sledeči telegram: „Slovenska omladina šalje g. Čakri adresu priznanja zarad njegovega delovanja pri konferencialnih zaključkih od 31. oktobra. Omladina.“ To je bilo 25. nov. in 27. nov. t. l.; prišla mi je adresa, ktera je polna psovanja proti meni in mojemu delu, proti konferenciji in njenemu predsedniku generalu Stratimiroviću, podpisana od 6 Srbov, maloznačajnih dečakov in 24 Slovencev, med kterimi je tudi Anton Tomšić kot predsednik Slovenije. Meni je malo do tega, ali moje delovanje komu dopada ali ne; zato niti ne maram za adrese in kontre-adrese, ampak delam po svojem prepričanji; in hvale ne iščem razun v svoji vesti; ali nikakor ne odobrujem nevrednih načinov, korupcije med mladino, ter nikakor ne morem razumeti, kako da bi mogla slovenska mladina podpirati dualizem, ko so vsi avstrijski Slovani za narodni federalizem; zato trdno mislim, da je slovenska mladež v Gradcu po kom mistificirana, in tako je proti slovenskemu federalizmu, ter ovacije dela nemško-madjarskemu dualizmu. Zato s tem pozivljam učeče se Slovence v Gradcu, da se izrekó: ali so oni uni pamflet proti meni in konferenciji saborskih poslancev iz prepričanja, ali po čegar nagovoru podpisali? To mislim, da mi je dolžnost vedeti pred, nego se spustim v odgovor. Emil Čakra.

Praga 29. nov. —n. — Novični bralci so sícer že sprejeli žalostno sporočilo o smrti spoštovanega nekdanjega vodja ljubljanske gimnazije, gospoda Janeza Nep. Nečáska. Vender pa mi ukazuje srce, da v današnjem svojem dopisu obširneje spregovorim v „Novicah“ blagemu ranjkemu v spomin, zlasti ker vem, da ustrežem s tem ne le vsem njegovim prijateljem, znancem in spoštovalcem, ki si jih je ranji s tako obilnem številu po vsem Slovenskem pridobil, temuč tudi vsemu narodu, kteremu je tako neutrudljivo in tako vspešno služil celih deset let. J. Nečásek je bil rojen leta 1813 na Visokem, českem mesticu v Krkonošah. Njegova učiteljska delavnost se je začela ravno ondi, kjer jo je nemila smrt ustavila — na pražki staromestni gimnazii, ki je takrat bila pod vodstvom slavnega Jungmanna. L. 1842 je prestopil na gimnazijo v Heb, od kodar je l. 1852 prišel v Ljubljano, kjer je vodil slovensko mladino tako izvrstno, da ga je narod po njegovem odhodu v Prago večkrat milo pogrešal. Že lansko jesen je hudo zbolel za pljučnico, pa se vendar zopet ozdravil. Ko pa mu je pred kratkim bilo naročeno poiskati primerno sobo za paralelen razred, mu je težavna hoja, ki jo je imel zavolj tega, tako škodovala, da se ga je zopet pljučnica prijela, ki je po 16dnevni hudi bolezni ugasnila luč njegovega življenja 26. novembra. Kdor je Nečáska poznal, ta ga je gotovo tudi ljubil in spoštoval. Proti vsakemu prijazen in mil, oster in nenavadno natančen v spolnovanji svojih težkih dolžnosti, si je pridobil povsod, kamor je prišel, iskreno spoštovanje. Prav po očetovski pa je ljubil šolsko mladino in skrbel za njo; bil je pa tudi od nje ljubljen in spoštovan kakor malokdo. Vstanovil je zalogo v podporo vdov in sirot po gimnazijskih in realnih učiteljih in si s tem postavil vreden spominek pri šolskih možeh. Ustanovil je v Ljubljani in drugod zaloge v podpore revnih učencev in ostane za to pri njih nepozabljen. Njegove zasluge za ljubljansko gimnazijo in povzdigo slovenščine je spoznal ves narod slovenski. Popolnoma oceniti zasluge njegove za narod naš pa more le tisti, komur je bilo dano pogledati tudi v skrivnostneje akte, ker tu še-le se spoznajo ogromne težave, s kterimi se je imel boriti vrli ranjki, vselej vrni Slovan. V dragem spominu mu je ostala slovenska mladina in slovenstvo sploh; tudi pozneje neizrečeno ga je veselilo, ko je slišal o kacem narodnem napredku slovenskega ljudstva. Kako zeló spoštevan je bil pri svojih rojakih, to se je videlo pri slovesnem pogrebu 28. novembra. Milostivi namestni škof sam je z obilnim spremstvom prišel blagoslovit telesne ostanke blazega ranjkega in jih je spremil na zadnji poti, tudi je drugi dan služil slovesni requiem za ljubim prijateljem svojim. Z zelenim vencem in slovanskimi trikolorami okinčano trugo so nesli učenci njegove gimnazije, ob straném pa jih je svetilo več kakor sto. Med obilno množico, ki mu je prišla skazat poslednjo čast, je bil tudi mestni župan, veliko deželnih poslancev, učitelji in učenci skoraj vseh ustavov velikega mesta. Ko pa je prišel smrtni sprevod na kraj mirú, so v krasnožalnem globoko v srce segajočem soglasji zadoneli umetni glasovi sprelepe slovenske pesmi — kompozicije Fr. Grbčeve — ko odziv marsikterega žalujočega srca v daljni Slovenii. Prepričan sem, da govorim v imenu stoterih, ako tukaj zató ginljivo poslavljenje drazega ranjcega izrekam očitno zahvalo gg. Heidrihu in Grbcu. Bil je res ginljiv pogreb; obilna množica je bila zbrana in ne eno oko ni bilo neobsolženo, ko so zagrebali blazega moža. Naj v miru počiva! — Ceski deželni zbor do zdaj še ni podal nič znamenitega. Sploh nima narod nič posebnega veselja nad njim, ker ni upati, da mu bode od zgoraj dano kaj važnega v obravnavo. Izvoljen je odbor 9 udov, da osnuje adreso na svitlega cesarja. Iz kurije velikih posestnikov in iz kurije sosesk so izvoljeni samo Čehi — 6, iz kurije mestne samo Nemci — 3. — Predvčerajšnjem so bile volitve v mestni odbor. Postavili ste svoje kandidate obe stranki: narodna in nemška kazina. Volilo se je 32 zastopnikov, in glejte, izvoljeno je bilo 31 kandidatov národnih, in en sam kazinin, in ta je voljen v judovskem mestu. — Včeraj pa je bila druga, še važneja volitev. Izbral se je deželen poslanec za pražko staro mesto namesti slovečega centralista viteza Hasnerja, ki je odložil svoje poslanstvo, rekoč, da za česko deželo ne mara več biti poslanec, ampak da bi bil rad za spodnjo Avstrijo! Spet sta se postavila dva kandidata, in glej! narodni poslanec, oče nepozabljega župana pražkega Pstrosa je bil izvoljen z večino 126 glasov. To so pač slavne priče narodnega napredka v zlati Pragi.

Maribor 2. grudna. V nedeljo 9. t. m. bode v naši čitalnici zopet igrokaz: „igra pikè“, ob navadnem času. Zadnjič se je „Črni Peter“ jako dopadel; sobe so, se ve da bile dosti premajhne, toliko občinstva se je vdeležilo našega malega gledišča. Igrali pa so tudi gospodična S., gospoda B. in P., da smeha in ploska ni bilo ni konca ni kraja. Gledišče igre se kaj dopadajo; da bi se pa tudi prav lepih izvirnih obilo spisovalo! Res, da spisovatelji komaj za natis dobijo povrnjen denar, kamoli še za trud; vendar bi se po onem Novičinem predlogu, naj bi čitalnice tantieme plačevale za one igre, ki jih igrajo, dalo kaj doseči. Tukajšnja čitalnica je po sklepu zadnjega odbora voljna, za vsako izvirno gledišćno igro, ki jo prvokrat igra, pisatelju, ki to zahteva, 5 gld. nagrade plačati. — Okrog in okrog

se čuje, da so volitve za okrajni zástop (Bezirksvertretung) pred durmi. Naj nam tedaj naši rodoljubni veljaki razložijo ko naj hitreje, prvič: koliko okrajnih zastopov na slovenskem Štajerskem da imamo, in kde so njihova središča, — drugič naj nas napotijo, da se vsaj 8 dni pred volitvami v središča prihodnjih okrajnih zastopov zberemo in se dogovorimo, ktere može da hočemo voliti. Dogovorjeni možje naj se oznanijo po „Novicah“ in „Slovencu.“ Da se to gotovo in skoro zgodí, da nas tudi pri teh volitvah birokracija in nasprotniki slovenstva ne prehvapijo, zato vas rodoljubne veljake prosimo v imenu napredka občinskega; kajti iz nasprotnega tabora čuje se ordonanca: ne volite ni duhovnikov ni učiteljev!

V Senožečah 26. listop. **Б.** — Šolstvo sicer ne spada v okrožje mojega opravila, vendar naj mi dovolijo „Novice“, da se predrznem iz zgolj domoljubja neko pomoto odkriti, ktera se je vrinila v matičin „narodni koledar“ za leto 1867 na strani XXXVIII., kjer beremo, da na Kranjskem je 288 ljudskih šol; al ni jih toliko. V pojasnjenje podam sledeče: Po izkazku lanskih „Novic“ (list 33) je bilo leta 1864 na Kranjskem 216 slovenskih in slovensko-nemških pa 17 čisto nemških šol, toraj spada

1 ljudska šola	na 1764	kranjskih	Nemcev,	ali pa še celó
1 „ „	na 1000	„	„	ako se k njim prišteva 14 glavnih šol, v kterih se po nemško podučuje,
1 „ „	na 2004	„	Slovencev	
1 „ „	na 1824	ogerskih	„	
1 „ „	na 1693	štajarskih	„	
1 „ „	na 1662	primorskih	„	
1 „ „	na 1376	koroških	„	
1 „ „	na 1269	beneških	„	(zdaj pod italijansko vlado).

Nekje je bilo rečeno, da vsaka ljudska šola na kmetih mora imeti svojo lastno knjižnico in svojo drevesnico, in v vsaki enaki šoli bi se moral podučevati, po okoliščinah, en oddelek gospodarstva, na priliko iz sadje-, vino-, svilo-, čbelo- ali živinoreje. To se dá lahko doseči, ako se dobí primeren kos zemlje, okoli 300 novčičev na leto, dobra volja učiteljev, in ako bi še deželni zbori, preč. naš konzistori in drugi ta predlog podpirali; slovenski narod bi po takem lepo napredoval v duševnem in telesnem blagostanji. Naš častiti fajmošter in občinski odbornik gosp. Janez Pašič so ob svojem času korist šole pri sv. maši z lece ljudstvu razjasnili; ako bi si še gosp. županje važni ta predmet k srcu vzeli, gotovo bi jim bila odraščena mladost hvaležna. Zanikerni stariši, kteri svojih otrok v šolo ne pošiljajo, trpijo dvojno škodo; prva je ta, da njih otroci v očividni nevednosti ostanejo, in druga pa, da morajo še za njih nevednost kazen plačevati. — Nadjamo se, da se bode v tukajšnji šoli kmalu saj 3. razred popolnoma vpeljal, ako bi se že ob enem pri tako obilih pripomočkih ne dal napraviti tudi 4. razred. — Slednjič omenim še, da bi bilo prav, ako bi se v prihodnje v matičin „koledar“ vvrstili sejmi kronologično po mesecih; mnogim željam bi se vstreglo.

Novomesto 1. dec. Ker je čitalničin odbor sklenil v nedeljo 9. dne t. m. sklicati občni zbor, v kterega se imajo po pravilih „vsi udje po domačem slovenskem listu pozvati“, oznanja to podpisani odbor vsem udom s tem, da se zbor začne ob 2. uri popoldne.

Odbor.

Iz Ljubljane. *(Iz kupčijsko-obrtnijske zbornice.)* Med drugimi predmeti je bilo v seji 28. nov. po večini sklenjeno: postava od leta 1831. naj prestane, po kteri je novim sladkornicam, ki iz pese delajo sladkor, 10letno oproščenje od pridobitnega davka zagotovljeno; — osnova novega konkursnega reda je bila sprejeta, — prošnja občine v Prečni na Dolenskem za dovoljenje 4 sejmov ni bila odobrena. Živahna je bila o tem razprava: odbornik J. Pleiweis je govoril za to, naj se dovolijo sejmi, v ktere je svetovala tudi kmetijska družba; odbornika Horak in Haufen sta govorila zoper dovoljenje, češ, da sejmi so le dobičkarija županij in poguba ljudstva, ki se klati po sejmih. — Dalje je bilo sklenjeno, naj se pri ministerstvu krepko podpira prošnja obrtnijske pomočnice o oproščenji od koleka pri njenih pismih. — Po nasvetu prvosednika g. Zupana je bil voljen odsek za šolske zadeve; izvoljeni so bili: Zupan, Haufen, Schreiner, Horak, Schwentner, Tönies. — Naposled vpraša odbornik Jož. Pleiweis: kako stojí s prošnjo zastran znižanja vožníne za blago na železnici itd., kako s zakladom za kupčijsko šolo? in želí, naj te stvarí pridejo v prihodnji seji v konečno obravnavo. Konečno predlaga prvosednik, naj se izvoli nov odbor, ki v prevdarek vzame njegov nasvèt, da se Istra zopet vzame v colno zavezo; izvoljeni so bili v ta odbor: Zupan, Winkler, Schreiner, Haufen in Resman.

— V zboru zastran železnice iz Ljubljane v Belak, ki je bil predvčerajnim po prvosedstvom gosp. V. C. Zupana, predsednika kupčijske zbornice, in v kterem je tajnik gosp. dr. Toman stavil v pospeh te živo nam potrebne železnice več predlogov, so bili v odbor, ki ga je kupčijska zbornica že volila in v kterem je tudi en deželen odbornik, izvoljeni še gospodje Trpinec, dr. Costa, baron Mih. Zois, vitez Gutmannsthal, Samasa in P. Kozler. — Pred razhodom današnjega zbora je bila g. dr. Tomanu zahvala izrečena za veliki trud in iskrenost njegovo, s ktero se poganja za izvršenje železnice ljubljansko-belaške.

— Véliki posestniki so v deželni zbor izvolili po večini glasov grofa Alb. Margheri-a in Fr. Rudeš-a. Veliko glasov sta imela grof J. Barbo in A. vitez Gariboldi.

— Kakor slišimo, je sporočilu o ljudskih šolah, ki ga je c. k. vladi podal preč. naš konsistori, nadzornik ljudskih šol g. Juri Savaschnik dodal svoje osebno mnenje, v kterem se neki poteguje za take ljudske šole, kakoršne so bile dozdaj ter si prizadeva izpodbiti trdne razloge, s kterimi je konsistori, v kterem je za prenaredbo glasoval tudi izkušeni prejšnji nadzornik ljudskih šol in mnogo druzih o šolstvu izvedenih mož, podprl predlog manjšine lanskega dež. zbora. Mi se ne čudimo temu osebnemu mnenju, in se nadjamo, da bode viša vlada štela glasove, pa še posebno tehtala razloge.

— Poslednji „sokolov večer“ je bil ravno tako izvrsten v svojih produkcijah, kakor prisrčen do vrednika našega lista. — Iz te veselice so bili zahvalni telegrami poslani v Zagreb prevzvišenemu biskupu Strossmajer-u, vélikemu županu Kukuljeviću in prvosedniku društva „Kolo“ za preprijazno sprejetje ob Zrinjskovi svečanosti.

Kursi na Dunaji 4. decembra.

5% metaliki 57 fl. 80 kr.	Ažijo srebra 127 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 60 fl. 45 kr.	Cekini 6 fl. 10 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 3. decembra 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 50. — banaške 7 fl. 32. — turšice 4 fl. —. — soršice 4 fl. 87. — reží 4 fl. 20. — ječmena 2 fl. 70. — prosa 2 fl. 70. — ajde 3 fl. 20. — oves 1 fl. 80.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.